



# «ÚZLIKSIZ BILIMLENDIRIW SISTEMASÍNDÁ ARALÍQTAN OQÍTÍWDÍŇ INTEGRACIYASÍ»

atamasındaqı IV Xalıqaralıq ilimiy-teoriyalıq konferenciya

## MEKTEPKE SHEKEMGI JASTAĞÍ BALALARĞA SÚWRETLER ARQALÍ SÁWBETLER ÓTKERIW USÍLLARÍ

**Shamuratova Hurliman,**

*NMPI Gumanitar hám jámiyetlik pánlerdi aralıqtan oqıtıw kafedrası assistent oqıtıwshısı*

**Fayzullaeva Baxtıgul,**

*NMPI Sırtqı tálim bólimi, Mektepke shekemgi tálim baǵdarı talabası*

**Annotaciya:** Maqalada mektepke shekemgi jastaǵı balalarǵa súwretler arqalı sáwbetlerdi ótkeriwde, jabayı hám úy haywanları, tabiyat kórinislerin súwretler arqalı kórsetiw usılları haqqında sóz júritiledi.

**Tayanısh sózler:** shınıǵıw, oyın, haywanlar, súwret, soraw-juwap.

Mektepke shekemgi jastaǵı balalardı dógerek átiraptaǵı predmetler, sociallıq turmıs hádiyseleri menen tanıstırıwda hám sózlik qorın keńeyiwde súwretler áhmiyetli rol oynaydı. Súwret arqalı sózlik jumısınıń barlıq wazıypaların sheshiwde keń paydalanıladı. Bul shınıǵıw túrinde tárbiyashınıń sóylew mádeniyatı, yaǵnıy onıń túsindiriwı, jańa sózlerdi aytıwı, balalarǵa tanıs bolǵan sózler menen jańa sózlerdiń mazmun, mánisin salıstırıwları tiykarǵı orın iyeleydi. Bunıń nátiyjesinde balalardıń sózlik qorı artıp baradı [241:2018].

Mısalı, jabayı haywanlar, olardıń belgileri, ayırım úy haywanları, qala hám awıl turmısı, shaxs iskerligi hám taǵı basqalar menen tanıstırıwda súwretten keń paydalanıladı.

Balalar turmısta kórgen, olarǵa tanıs bolǵan buyımlar aytayıq, balalar maqsetli seyilge shıqqanlarında tawıqlardı gúzetedı, baqlaydı. Mine sol baqlawda balalar úy haywanlarınıń dene múshelerin misalı, qorazdıń kegirdegin, tajın yamasa ayaqlarındaǵı pánjelerin, pánjelerindegi tırnaqların ańlamay qalıwı múmkin. Súwrette bolsa bul anıq sáwlelengen bolıp, balalar qorazdıń sırtqı dúzilisin súwretlegende bul olardıń dıqqat orayında turadı hám pár, taj, kegirdek, pánjeleri sıyaqlı sózler menen sózlik qorı bayıdı hám seyilde kórgenleri menen salıstıradı.

K. D. Ushinskiy «Súwretlerdi kórsetiw hám olardıń mazmunın sóylep beriw tárbiyashınıń balalarǵa qarım-qatnasında eń jaqsı qural», - dep kóргеzbeli jumıstı joqarı bahalaǵan [241:2018].

Súwret boyınsha ótkeriletuǵın shınıǵıw tárbiyashıdan úlken tayarlıqtı talap etedi. Bunda tárbiyashınıń wazıypası:



# «ÚZLIKSIZ BILIMLENDIRIW SISTEMASINDA ARALIQTAN OQITIWDIŃ INTEGRACIYASI»

atamasındaǵı IV Xalıqaralıq ilimiy-teoriyalıq konferenciya

Birinshiden, tárbiyashı súwret arqalı ótkeriletuǵın shınıǵıwǵa tayarlıq kóredi, ol aldın ala, súwret mazmunı menen jaqsılap tanısıp shınıǵıwı kerek. Súwretti kórip shınıǵıw nátiyjesinde balalar ne zatlardı ózlestiriwleri kerekiligin, qaysı jańa sózlerdi este saqlawın hám onıń mazmunın túsiniw alıwın, súwretti kórip shınıǵıwdaǵı izbeizlikti, balalar dıqqatın nelerge qaratıw kerek ekenligin hám olar arqalı beriletuǵın sorawlardı ózine belgilep qoyıwı kerek. Sonıń menen birge, tárbiyashı súwret boyınsha shınıǵıwdı qanday etip baslaw hám juwmaqlaw kerekligi, tema mazmunına say qosıqlar, tapsırmalar, naqıl-maqallar, jańıltıwlar, qısqa gúrrinler de tańlawı kerek boladı.

Bunnan tuwrı paydalanıw nátiyjesinde tárbiyashı balalar sózligin sezilerli dárejede bayıtıwı múmkin. Mektepke shekemgi tárbiya pedagogikasında hám súwretleytuǵın iskerlik stilistikasında mektepke shekemgi jastaǵı balalar jasına say bolǵan súwret reproduksiyasınıń dizimleri islep shınıǵılǵan.

Ekinshiden, shınıǵıwdan keyin súwret bir neshe kún toparda qaldırıladı hám balalar onı jáne bir márte dıqqat penen kórip shınıǵadı.

Balalar sózligin aktivlestiriw, anıqlaw hám bekkemlewde súwretten keń paydalanıladı. Súwrettiń túrleri júdá kóp. Mısalı, predmetli súwret, waqıyalıq súwret hám shınıǵıwdı baslawdan aldın balalardı qızıqtırıw, janlandırıw, jańa súwret mazmunın jaqsılap túsiniw alıwları ushın qısqasha kirisiw sáwbetin ótkeriwi kerek. Mısalı: «Pıshıq óz balaları menen» atlı súwretti balalarǵa kórsetiwden aldın tárbiyashı olarǵa: Kimniń úyinde pıshıq bar? Ne ushın pıshıq saqlaysız? Onı neler menen baǵasız? Ol qanday dawıs shınıǵaradı? sıyaqlı sorawlar beriledi. Tárbiyashı súwretti kórsetip, balalardıń onı jaqsılap kórip alıwları ushın 1-2 minut waqıt beredi. Balalar súwretti kórip bolǵan soń, tárbiyashı olarǵa sorawlar bere baslaydı. Sorawlar balalardıń jas ózgesheliklerin hám baǵdarlama maqsetin esapqa alǵan halda beriledi.

Bunda túrli formadaǵı sorawlardan paydalanıladı:

1. Súwrettiń ulıwma mazmunın anıqlaw ushın - Súwret ne haqqında? Onı biz qanday ataymız?
2. Buyımlardı súwretlew ushın - Ne?, Qanday?, Qay jerde?, Ne islep atır?, Nege uqsaydı?
3. Súwrettiń strukturalıq bólimleri ortasındaǵı óz-ara baylanıslılıqlardı anıqlaw ushın - Nege?, Ne ushın?, Kimdiki?, Nesi menen uqsas?
4. Súwrette suwretlengenlerden tısqarı qosımsha - Keyin ne boladı? Buǵan deyin ne bolǵan edi? Bunı sen qanday taptıń?



# «ÚZLIKSIZ BILIMLENDIRIW SISTEMASÍDA ARALÍQTAN OQÍTÍWDÍŃ INTEGRACIYASÍ»

atamasındaǵı IV Xalıqaralıq ilimiy-teoriyalıq konferenciya

5. Súwret mazmunına jaqın bolǵan, balalardıń jeke tájiriyesine tiyisli sorawlar - Sende sonday oyınshıq barma? Jaqında biziń toparımızǵa kim keldi? Biz jańa balanı qanday kútip aldıq? [247:2018]

Tárbiyashı balalardıń juwapların tıńlaǵannan soń, tárbiyashınıń ózi súwretti keńirek túsindirip sóylep beredi: Bul shınıǵıw processinde jańa sózlerge anıqlama beriledi, qıyım sózler birgelikte tákirarlanadı.[194:2023]

Sáwbet shınıǵıwınıń ayırıqsha ózgesheligi sonda balalar súwretti kózden keshiriw arqalı súwrettegi buyımlardı úyrenedi, olardı túsinedi, belgiler arqalı salıstıra aladı, gúrrińler dúzedi hám jańa maǵlıwmatlarǵa iye boladı, til rawajlanıw qábileti sezilerli dárejede bayıp baradı.

## Ádebiyatlar:

1. D.R. Babayeva “Nutq o’stirish nazariyasi va metodikasi” Darslik TDPU 2018 yil.
2. Kutlimuratovna, S. X. (2023). Psychological and pedagogical conditions for the formation of students of higher education institutions for teaching rhetoric to children of school age. *International journal of recently scientific researcher's theory*, 1(3), 190-194.
3. G.M.Ganieva “Úzliksiz bilimlendiriw sistemasında aralıqtan oqıtıwdıń integraciyası” «Ilimpaz » baspası, 2023-jıl